

การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา

The Study of Strategies for Temple Development in Construction and Renovation in Phayao

ใจ บุญชัยมิ่ง*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนาวัด การจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วม การคิด การวางแผนของคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐและชุมชนในการพัฒนาวัด การจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ ด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ข้อมูลได้จากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบเจาะลึก การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วัด ๕ แห่ง พระสังฆาธิการ ๑๐ รูป สำนักงานพระพุทธศาสนา ๓ คน สำนักงานวัฒนธรรม ๓ คน ประชาชน ๑๐ คน วิเคราะห์ข้อมูลสรุปประมวลเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. กลยุทธ์การพัฒนาวัด การจัดการสาธารณูปโภคในจังหวัดพะเยา ทั้ง ๕ แห่ง มีกลยุทธ์ใหญ่ ๔ ข้อ ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถาน การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

๒. การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐและชุมชนในการพัฒนาวัด มีการประชุมคณะสงฆ์ในจังหวัด แนะนำชี้แจงการก่อสร้างเสนาสนะในวัด โดยเน้นให้อนุรักษ์รูปแบบล้านนาไทย พระสงฆ์ต้องเป็นนักพัฒนา นักอนุรักษ์วางผังวัดให้เป็นสัดส่วนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาอนุรักษ์ โดยประชุมอบรมกรรมการวัด ครูสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๓. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาบริหารจัดการด้านสาธารณูปการ ได้แก่ ๑) ด้านก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะวัด ปัญหาที่พบคือ ขาดการดูแลเอาใจใส่ จึงจำเป็นต้องมีการตั้งคณะกรรมการควบคุมดูแล ให้มีผู้รับผิดชอบที่เป็นรูปธรรมและเอาใจใส่จริงๆ ๒) ด้านการพัฒนาวัด ปัญหาที่พบคือ งบประมาณก่อสร้างไม่เพียงพอ จึงต้องมีการจัดหางบประมาณก่อนที่จะสร้าง ๓) ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ปัญหาที่พบคือ ดำเนินการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดศาสนสมบัติของวัดยังไม่เป็นระบบแก่พระภิกษุสามเณร ๔) การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนปัญหาที่พบคือ มีความสนใจมาก ผลการศึกษาพบปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา สามารถสรุปได้เป็น ๘ ประการ คือ ๑) ปัญหาด้านงบประมาณ ๒) ปัญหาด้านการก่อสร้าง ๓) ปัญหาด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรม ๔) ปัญหาด้านขาดทักษะความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน ๕) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ๖) ปัญหาด้านการขาดความเชื่อถือและการยอมรับของสังคมชาวบ้าน ๗) ปัญหาด้านขวัญกำลังใจในการทำงาน ๘) ปัญหาด้านการกำหนดแผนและนโยบาย แผนการพัฒนาวัดและการปฏิบัติงานประจำปีผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบว่า วัดทั้ง ๕ แห่ง มีกลยุทธ์การพัฒนาแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานและประชาชน มีการพัฒนาวัดด้านสาธารณูปการเป็นอย่างดี แต่การศึกษาเชิงลึก พบว่า การพัฒนาวัดด้านสาธารณูปการยังมีปัญหา

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การพัฒนาวัด, การสาธารณูปการ

Abstract

The study aimed to 1) study the strategies for temple development in construction and renovation in Phayao, to 2) investigate a participation, idea and planning of the Sangha, strategies and community in developing temples' construction and renovation in Phayao, and to 3) explore problems and obstacles and guidelines for developing temples' construction and renovation in Phayao. This is a documentary and qualitative research. The data collection was carried out through in-depth interview and focus group discussion along with data gathered from books, academic sources together with related research. The sample group consisted of 5 temples, 10 administrative officers, 3 staffs from the national office of Buddhism, 3 staffs from the office of culture, 10 general people. Data gathered from the target group was analyzed, summarized and written in descriptive form. The strategies for temple development in construction and

renovation in Phayao five temples have 4, such as, religious places development, temple development to be sources knowledge, culture and traditions preservation and to promote co-operation among concerned persons. Sanghas participation, government sector and community in temple development. There were Sanghas meeting in the Phayao province and Sanghas administrators introduced about religious places construction by emphasizing on Lanna architectures. Buddhists monks must be developed and preserved monks, temple should be designed layout as proportion, people in community must be stakeholder in the temple development, temple preservation, arrange the meeting for the temple committee and Buddhist Sunday school teachers.

Findings indicated that:

1. In construction and renovation, more attention should be paid and appointment of temple committee must be done as the actual responsible body.
2. In temple development, there was insufficient budget for construction and budget must be ready prior to construction.
3. In maintenance and temple's property management, there was unsystematic management to provide knowledge for monks and novices to maintain and preserve temple's property. In participation of administrative monks, government sector and people, all were very interested. Results of the study can be summarized into 8 issue; 1) budget problem, 2) construction, 3) conservation of artistic of works, 4) lack of skills, knowledge and experience in working, 5) people's participation, 6) lack of trust and recognition from people, 7) lack of moral encouragement for work, and 9) problem from planning and policy in annual temple development plan. Findings also revealed that 5 temples had their own strategies for temple development along with well participation from state agency and people and their construction was well developed. However, problem from temple utilities and renovation were still prevalent.

Keywords: Strategy, Development, Temple Utilities

๑. บทนำ

การสาธารณูปการจัดเป็นงานหนึ่งของเจ้าอาวาสในงาน ๖ ด้านงานการสาธารณูปการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างการบูรณะซ่อมแซมปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัด รวมถึงการก่อสร้างวัด ขอดังวัด ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ซึ่งเป็นการสร้างถาวรวัตถุที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการนำมาซึ่งความศรัทธาแห่งพุทธบริษัทตั้งจะเห็นโดยทั่วไปว่า การบริจาคทรัพย์ในพุทธศาสนานั้นส่วนมากจะบริจาคเพื่อการสร้างถาวรวัตถุหรือไม่ก็เป็นบูรณปฏิสังขรณ์ ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยานั้นได้ดำเนินการบริหารจัดการงานคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการไปในรูปแบบใดบ้าง ซึ่งในปัจจุบันการบริหารจัดการด้านดังกล่าวถือว่าดีอยู่แล้ว แต่หากได้พบปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเท่านั้น

สังคมไทยประกอบไปด้วยสถาบันทางสังคมหลายสถาบัน แต่สถาบันที่มีความใกล้ชิดกับคนในสังคมมากที่สุด และเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมคือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา โดยเฉพาะสถาบันศาสนานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยนั้นนับถือพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และการขัดเกลาทางสังคม ถ้าพิจารณา

องค์ประกอบของพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอนมีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมให้แก่ อุบาสกอุบาสิกาหรือประชาชน ดังนั้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นองค์กระทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานทางสังคม และพระภิกษุสงฆ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่า ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน ทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคมส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคมส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม หรือกล่าวได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทางศิลปวรรณคดี คติธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคน

พระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญต่อคนไทย เพราะคนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา วัดต่างๆ จึงประกอบไปด้วยสิ่งก่อสร้าง เช่น กุฏิ วิหาร อุโบสถ ศาลาและการจัดงานประเพณีท้องถิ่น มีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีงานนมัสการพระธาตุ ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ และเห็นความสำคัญและความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม

สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน วัดต่างๆ ต้องมีแผนกลยุทธ์การพัฒนาวัด เพราะมีศีลธรรม จึงมีวัฒนธรรม ชื่อว่าเป็นผู้มีวัฒนธรรม เมื่อมีคุณธรรม ย่อมมีจริยธรรม ชื่อว่าผู้ประพฤติธรรม ผู้ใดประพฤติธรรม ผู้นั้นมีมนุษยธรรม ชื่อว่าผู้ให้ ผู้มีมนุษยธรรมต้องมีอารยธรรมเสมอ ชื่อว่าผู้เจริญ^๑ วัดต่างๆ ต้องพัฒนาวัดปรับปรุงวัดดูแลก่อสร้างภายในวัดให้ทันกับยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อต้อนรับเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นไทยและมีกลยุทธ์ในการพัฒนาวัด จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาให้ทันสมัย สิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยความรู้ ความสามารถในการประดิษฐ์ การตกแต่งเพื่อให้เกิดความสวยงาม เช่น การก่อสร้างอาคารสถานที่แบบต่างๆ ในยุคต่างๆ จนถึงปัจจุบัน หรือการประดิษฐ์วัตถุ เครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนอุปกรณ์หลายอย่าง หลายประเภทขึ้นมา เพื่อให้เกิดความสวยงาม ฉะนั้นศิลปะจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาสะท้อนให้มองเห็นความเป็นมา ความเป็นอยู่ของมนุษย์ เก่าก่อนในทุกๆ ด้าน ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงสมัยปัจจุบัน^๒

ดังนั้น ปีพุทธศักราช ๒๕๕๘ ประเทศไทย ก็จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จึงเป็นสาเหตุให้ ผู้วิจัยอยากศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาวัด

ในจังหวัดพะเยา เพื่อจะได้ทราบว่าวัดในจังหวัด พะเยา มีการกำหนดกลยุทธ์ การพัฒนาวัดอย่างไร มีแผนการรองรับการพัฒนาวัดเป็นอย่างไร และมีการปฏิบัติตามแผนงานและกลยุทธ์การพัฒนาวัดอย่างไร ตลอดทั้งมีปัจจัยอะไรบ้างในการผลักดันการพัฒนาวัดตามกลยุทธ์ ให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจะนำประเทศสู่ประชาคมอาเซียน วัดในจังหวัดพะเยาได้เตรียมความพร้อม เพื่อจะรับมือกับกับวัฒนธรรมนานาชาติอย่างไร มองให้เห็นว่า วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ทุกอย่าง จึงเป็นเรื่องที่ควรศึกษาต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากลยุทธ์ การพัฒนาวัด การจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา
๒. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วม การคิด การวางแผนของคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐและชุมชนในการพัฒนาวัด การจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา
๓. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา

^๑ วีระ อัมพันสุข, การประยุกต์พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ B.E.C., ๒๕๕๑), หน้า ๒๖.

^๒ พวงผกา คุโรวาท, ศิลปะและวัฒนธรรมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๓๙),

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)^๓ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าอาวาส หรือรองเจ้าอาวาส และผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย จำนวน ๒๐ รูป/คน เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๑. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ประกอบด้วย ๑) ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาวัดของพระสงฆ์ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๒) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย ๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ๔) สร้างเครื่องมือในแบบสัมภาษณ์ ๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข ๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับคณะสงฆ์และประชาชน ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาประสิทธิภาพความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ๗) ปรับปรุงแก้ไข และ ๘) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๒. แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยใช้แบบ

สัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) ประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัดเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์เจ้าอาวาสหรือรองเจ้าอาวาส และผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย จำนวน ๒๐ รูป/คน

๓. ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลักษณะของคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ได้แก่ ตำแหน่งภายในวัด อายุ พรรษา ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งวุฒิการศึกษา ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาวัด ในด้านการสาธารณูปการ และกลยุทธ์การพัฒนาวัดของชุมชน การพัฒนาวัดเชิงรุก ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านสาธารณูปการ

๔. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ประกอบด้วย ๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือ ๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอประธานและคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัย

^๓ พระมหาวิชัย กิจจาสตร (แสงคำภา), “รูปแบบการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”, *วารสารวิชาการธรรมศาสตร์*, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๕๙) : หน้า ๙๖.

เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม เพื่อพิจารณา ทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของ เครื่องมือมีการปรับปรุงแก้ไข^๔ ๓) หาความเชื่อมั่น ของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสัมภาษณ์ที่ ปรับปรุง ไปทดลองใช้ในการวิจัย จำนวน ๒๐ รูป/ คน เพื่อหาความเชื่อมั่น ๔) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางาน วิจัย เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบ สัมภาษณ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จริงในการวิจัยต่อไป และ ๕) จัดเวทียาหาข้อมูล จากการสนทนากลุ่มแต่ละวัดและชุมชน

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ๑) นำแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดมาตรวจความสมบูรณ์ ความถูกต้องในการตอบแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมา คัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์และถูกต้อง เพื่อนำมา วิเคราะห์ข้อมูล โดยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ๒) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม สำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ๓) ทำการ วิเคราะห์ ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้เทคนิคการ วิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) และ ๔) ทำการวิเคราะห์ ข้อมูลจากเวทีการสนทนากลุ่มแต่ละวัด

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สำหรับพระสงฆ์ จำแนกตามอายุ พรรษา ระดับการ ศึกษาทางโลก ทางธรรม ระดับเปรียญธรรม และตำแหน่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๐-๕๐ ปี พรรษาตั้งแต่ ๑๐ พรรษาขึ้นไป การศึกษาทางโลกจบปริญญาตรี-โท การศึกษาทาง นักธรรมจบนักธรรมชั้นเอก มีการศึกษาระดับ เปรียญธรรม และมีตำแหน่งเจ้าอาวาส การปฏิบัติงาน ๔๑-๕๐ ปี

๑.๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สำหรับหน่วยงานของรัฐและชุมชน จำแนกตาม อายุระดับการศึกษาทางโลก ทางธรรม ระดับ เปรียญธรรม และตำแหน่งส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๐-๕๐ ปี การศึกษาทางโลกจบปริญญาตรี- ปริญญาโท มีการศึกษาทางนักธรรม ไม่มีการศึกษา ระดับเปรียญธรรมและการปฏิบัติงาน ๒๑-๓๕ ปี

๒. วิเคราะห์การศึกษากลยุทธ์การพัฒนา วัดการจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา

๒.๑ ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ หน่วยงาน ของรัฐและชุมชน การพัฒนาวัดการจัดการ สาธารณูปการในจังหวัดพะเยา สรุปได้ดังนี้ วัดทั้ง ๕ วัดมีวิสัยทัศน์การพัฒนาวัดการจัดการ สาธารณูปการในจังหวัดพะเยา ส่วนมากมุ่งพัฒนา วัดให้ได้ตามวิสัยทัศน์ที่ได้ตั้งไว้ และนำทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามาเป็นแนวทางในการ

^๔ สุวิมล ติรภานันท์, การสร้างเครื่องมือตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๕-๑๖๖.

พัฒนาวัต

๒.๒ แผนกลยุทธ์การพัฒนาวัดการ
จัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา บริเวณวัด
ภายในบริเวณวัดมีสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นเหมาะสม
การปรับปรุงพัฒนาดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและ
ภูมิทัศน์ภายในวัดความสะอาด มั่นคงแข็งแรง
ของอาคารเสนาสนะต่างๆ วัดมีสิ่งปลูกสร้าง
และอาคารเสนาสนะต่างๆ เพียงพอ และเหมาะสม
ต่อการใช้ประโยชน์สภาพสะอาดมั่นคงแข็งแรง
วัดศรีโคมคำ พบว่า มีกลยุทธ์ใหญ่ ๔ ข้อ
กลยุทธ์ย่อย ๒๔ ข้อ ประกอบด้วยกลยุทธ์
การพัฒนาศาสนสถาน การพัฒนาวัดเป็นแหล่งการ
เรียนรู้ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี
การส่งเสริมการมีส่วนร่วม วัดอนาลโยทิพยาราม
จังหวัดพะเยา ได้กล่าวถึงแผนกลยุทธ์การพัฒนาวัด
พบว่ามีกลยุทธ์ใหญ่ ๔ ข้อ กลยุทธ์ย่อย ๑๘ ข้อ
ประกอบด้วยกลยุทธ์ การพัฒนาศาสนสถาน
การสร้างศาสนทายาทการอนุรักษ์วัฒนธรรม
ประเพณีวัดใหญ่ช่วยวัดเล็ก วัดติโลกอาราม
พบรูปแบบการดำเนินงานคือดำเนินการแต่งตั้ง
คณะทำงาน ศึกษาค้นคว้า สืบค้น ข้อมูลและ
ประชุมคณะทำงาน รับฟังข้อคิดเห็นของประชาชน
ในพื้นที่ ทำการศึกษาผลกระทบ ออกแบบ
ประมาณการ การก่อสร้างคั่นกันน้ำคอนกรีต
โดยรอบบริเวณโบราณสถานรวมทั้งระบบไฟฟ้า
ระบบสูบน้ำ เพื่อทำการสำรวจออกแบบ ตรวจสอบชุด
แต่งโบราณสถาน และออกแบบ เพื่อการบูรณะ
โบราณสถาน และการปรับปรุงภูมิทัศน์ ดำเนินการ
บูรณะโบราณสถาน ปรับปรุงภูมิทัศน์ สืบค้นทาง
โบราณคดี ชุดแต่งโบราณสถานออกแบบ

เพื่อการบูรณะ ชุดแต่ง บูรณโบราณสถาน ปรับภูมิ
ทัศน์ก่อสร้างระบบระบายน้ำ และสูบน้ำที่จืดเร็ว
ก่อสร้างวิหารเจดีย์พญานาค ตามศิลปะทาง
ประวัติศาสตร์พะเยาจัดตั้งกองทุนมูลนิธิพัฒนา
วัดห้วยน จังหวัดพะเยา ได้กล่าวถึงแผนกลยุทธ์การ
พัฒนาวัดพบว่ามีกลยุทธ์ใหญ่ ๓ ข้อ กลยุทธ์ย่อย
๑๗ ข้อ ประกอบด้วยกลยุทธ์ การพัฒนาศาสน
สถานการปรับปรุงวัด การอนุรักษ์วัฒนธรรม
ประเพณีไทลื้อ และวัดโพธาราม จังหวัดพะเยาได้
กล่าวถึงแผนกลยุทธ์การพัฒนาวัดพบว่ามีกลยุทธ์
ใหญ่ ๔ ข้อ กลยุทธ์ย่อย ๒๒ ข้อ ประกอบด้วย
กลยุทธ์ การพัฒนาศาสนสถาน การพัฒนาอาคาร
ของวัดการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีการเสริม
สร้างวัดยุคใหม่

๒.๓ การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์
หน่วยงานภาครัฐ และชุมชนในการพัฒนาวัด
มีการประชุมคณะสงฆ์ภายในจังหวัด แนะนำชี้แจง
การก่อสร้างเสนาสนะในวัด ต่อไปนี้ต้องสร้างให้
เป็นศิลปะล้านนา พระสงฆ์ต้องเป็นพระนักพัฒนา
พระสงฆ์นักอนุรักษ์ ชี้แจงข้อวัตรปฏิบัติแก่พระสงฆ์
สร้างวัดให้เป็นอาราม วางแผนการก่อสร้างวัดไว้
เป็นสัดส่วน ไม่ให้สร้างเสนาสนะตามใจเจ้าอาวาส
วางแผนการสร้างวัด ประชานหาทุนการสร้างวัด
ออกแบบก่อสร้างวัดศิลปะล้านนา ประสานแก้ไข
ปัญหาในวัดและนอกวัด ส่งเสริมการกำหนด
นโยบาย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาวัด
ร่วมปรึกษาคณะสงฆ์สร้างเสนาสนะ ให้ข้อคิดการ
ก่อสร้างต้องยึดศิลปะล้านนาไว้ การสร้างความ
สามัคคีระหว่างวัดกับชาวบ้าน แนะนำวัดให้เป็นวัด
อุทยานการศึกษา วัดพัฒนาตัวอย่าง วัดพัฒนาที่มี

ผลงานดีเด่น การวางแผนผังวัด โดยถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการเมื่อมีการประชุมจัดอบรมด้านการพัฒนาวัด วางแผนการบริหารวัด เข้าไปเป็นกรรมการวัด เป็นพิธีกรของวัด ครูสอนพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ จัดตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พิมพ์หนังสือสวดมนต์พื้นเมืองมอบให้วัด

๒.๔ หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการ เจ้าอาวาสต้องสร้างวัดให้เป็นศาสนสถาน เป็นปูชนียสถานเป็นทัศนสถาน เป็นคารวสถานเป็นอนุสรณ์สถาน และให้เป็นบุญสถานพบว่า พัฒนาวัดตามหลัก ๕ ส หัวใจในการพัฒนาวัด ๘ ส พัฒนาวัดตามหลัก ๘ ส พัฒนาวัดตามหลัก ๑๑ ส สำหรับพระสังฆาธิการ และพระสังฆาธิการจะต้องมีหลัก พบว่า สมภารที่ดีต้อง “เก่ง” ในหลายๆ ปฏิ คือ ปฏิบัติ สมภารต้องเป็นแบบอย่างการทำงานจะประสบผลสำเร็จต้องจับเสือ ๔ ตัวให้ได้แนวทางการทำงานพระสังฆาธิการ กลยุทธ์การทำงานพระสังฆาธิการ ๘ อย่าง ศิลปะการทำงานพระสังฆาธิการภาวะความเป็นผู้นำในวงการศึกษาสงฆ์บริบทของพระสงฆ์ไทย ๔ อย่าง หลักบริหารสำหรับพระสังฆาธิการงานของพระสงฆ์ ที่พระเจ้าอยู่หัวถวาย ๔ ประการ สร้างบรรยากาศความอบอุ่นในการคณะสงฆ์

๒.๕ แนวคิดกลยุทธ์การพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการ พบว่ามีข้อบ่งชี้เนื้อหาที่จะนำมาวิจัย การบริหารกิจการคณะสงฆ์หลักนักบริหารที่ดีการบริหาร ด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ แนวคิดในการใช้สัปปริสธรรมในการบริหารการบริหารเชิงพุทธ

๒.๖ กลยุทธ์การพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการ พบว่ามีข้อบ่งชี้เนื้อหาที่จะนำมาวิจัย กลยุทธ์การพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการหมวดเสนาสนชั้นธกะ ตั้งภิกษุผู้ควบคุมการก่อสร้างการก่อสร้างให้ภิกษุถือเสนาสนะห้ามสละของสงฆ์ให้แก่บุคคลการควบคุมการก่อสร้าง

๒.๗ การดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด พบว่ามีข้อบ่งชี้เนื้อหาที่จะนำมาวิจัย การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ปัญหากฎหมายที่พระสงฆ์ควรทราบ การจัดหาประโยชน์จากศาสนสมบัติของวัด การจัดการดูแลศาสนสมบัติของวัด ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์และคฤหัสถ์ มีประวัติการพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการมาเป็นเวลาอันยาวนาน จนมาถึงสมัยปัจจุบันนี้ตลอดทั้งเป็นผู้มีความสำคัญอันดียิ่ง ต่อการพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการ สามารถนำเอาวิธีการพัฒนาวัดและคำสอนไปเผยแพร่ในที่ต่างๆ ให้สังคมโลกทั่วไปได้รับรู้

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา กลยุทธ์ การพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการ ในจังหวัดพะเยา นำเข้าสู่การอภิปรายผล ดังนี้ จากศึกษาพบปัญหาและอุปสรรคของการศึกษา การพัฒนาวัด การจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา สามารถสรุปได้เป็น ๘ ประการ คือ ๑) ปัญหาด้านงบประมาณ ๒) ปัญหาด้านการก่อสร้าง ๓) ปัญหาด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรม ๔) ปัญหาด้านขาดทักษะความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน ๕) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

๖) ปัญหาด้านการขาดความเชื่อถือและการยอมรับของสังคมชาวบ้าน ๗) ปัญหาด้านขวัญกำลังใจในการทำงาน และ ๘) ปัญหาด้านการกำหนดแผนและนโยบาย แผนการพัฒนาวัดและการปฏิบัติงานประจำปี

“ผู้จัดการ” (Manager) จะหมายถึง บุคคลในองค์กร ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากร และกิจการงานอื่นๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร จะใช้ในการบริหารระดับสูง โดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญ และการกำหนดนโยบายที่สำคัญ และกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูง เป็นค่านิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการ และคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึง ผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐ หรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร การบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Leading/Directing) หรือการอำนวยความสะดวก และการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร (6Ms) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลครบถ้วน^๕ เช่นเดียวกับคำว่า

“การจัดการ” (Management) จะหมายถึง บุคคลในองค์กรซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากร และกิจการงานอื่นๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting thing done through other people) เมื่อว่าตามค่านิยมนี้ การบริหารพระพุทธศาสนา เริ่มมีอันเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือ ในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ และการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็น ข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ ยังมีพุทธพจน์ ที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหาร กระจายอยู่ในพระไตรปิฎกการศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้น ก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร^๖

^๕ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **องค์การและการจัดการ (ฉบับสมบูรณ์) (Organization and Management)**, (กรุงเทพมหานคร : Diamond in Business Word, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘-๑๙.

^๖ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑.๑ ด้านก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์
เสนาสนะวัดปัญหาที่พบคือ ขาดการดูแลเอาใจใส่ จึงจำเป็นต้องมีการตั้งคณะกรรมการควบคุมดูแล ให้มีผู้รับผิดชอบที่เป็นรูปธรรม และเอาใจใส่จริงๆ ส่วนการที่ทางการให้ความช่วยเหลือน้อยมาก จึงควรทำหนังสือติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. โดยจัดทำโครงการเสนอกับทางราชการ ก่อนดำเนินการก่อสร้าง ตลอดจนชาวบ้านมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย จึงจำเป็นต้องมีการประชุม คณะกรรมการ เพื่อวางแผนพร้อมกับติดป้าย ประชาสัมพันธ์ เพื่อแจ้งให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อประกาศเชิญชวนชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วม อธิบายให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ในการ บูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ

๑.๒ ด้านการพัฒนาวัดปัญหาที่พบ คือ งบประมาณก่อสร้างไม่เพียงพอ จึงต้องมีการ จัดหางบประมาณก่อนที่จะสร้าง โดยจัดหา งบประมาณสำรองไว้มากๆ จะได้ไม่มีปัญหา ภายหลังตลอดจนช่วงเวลาในการก่อสร้างไม่เหมาะสม จึงต้องวางแผนในการก่อสร้างให้เสร็จก่อนเข้า หน้าฝนและวางแผนล่วงหน้าก่อนมีการก่อสร้าง สัก ๒-๓ ปี

๑.๓ ด้านการดูแลรักษาและจัดการ ศาสนสมบัติของวัดปัญหาที่พบคือดำเนินการให้ ความรู้เกี่ยวกับการจัดศาสนสมบัติของวัดยังไม่เป็น ระบบแก่พระภิกษุสามเณรควรดำเนินการให้ความ รู้เกี่ยวกับการจัดศาสนสมบัติของวัด

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ ควรนำผลของการวิจัยนี้ไปเป็น ข้อมูลในการบริหารจัดการสาธารณูปการ ในจังหวัดพะเยาให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

๒.๒ ควรนำปัญหาที่ได้จากการวิจัย นี้มาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหาลูก โดยให้ ทุกภาคส่วนในจังหวัดพะเยามีส่วนร่วมในการแก้ไข ปัญหา

๒.๓ ควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์และ บูรณาการการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการ ในจังหวัดพะเยาให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัย ครั้งต่อไป หากมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาท พระสังฆาธิการในการบริหารงานสาธารณูปการ ในครั้งต่อไปผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัย ในลักษณะต่อไปนี้

๓.๑ ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาวัด เพื่อให้ตรงกับวิถีชีวิตชนบทรวมชนนิยมประเพณี

๓.๒ ควรมีการประเมินผลว่าแต่ละวัด พัฒนาวัดบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่

๓.๓ ควรมีเทคนิคกระบวนการ พัฒนาวัด

๓.๔ พระสงฆ์เจ้าอาวาสต้องสนใจ ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด

๓.๕ ควรศึกษาหน่วยงานที่ให้การ สนับสนุน ที่มีทุนทรัพย์มากๆ เพื่อขอทุนทรัพย์ มาพัฒนาวัดให้มีความเจริญยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พวงผกา คุโรวาท. **ศิลปะและวัฒนธรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๓๙.

วีระ อัมพันธ์สุข. **การประยุกต์พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ B.E.C., ๒๕๕๑.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **องค์การและการจัดการ (ฉบับสมบูรณ์) (Organization and Management)**. กรุงเทพมหานคร : Diamond in Business Word, ๒๕๔๕.

สุวิมล ติรกานันท์. **การสร้างเครื่องมือตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

(๒) วารสาร :

พระมหามิชัย กิจจสาทร (แสงคำภา). “รูปแบบการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศนั**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๕๙).